

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАВДАНЬ ТА ФУНКЦІЙ КЕРІВНИКА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

КУРЕПІН Роман Юрійович - аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

<https://orcid.org/0009-0007-7132-2786>

УДК 342.9

DOI 10.32782/EP.2022.4.36

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, розкрито теоретичні підходи щодо визначення понять завдань та функцій в контексті діяльності керівника територіального управління Державного бюро розслідувань. Виокремлено перелік завдань керівників управлінь ДБР, на основі чого акцентовано увагу, що вони лежать в основі формування функцій, які виконують відповідні суб'єкти.

Ключові слова: завдання, функції, керівник, територіальне управління, Державне бюро розслідувань

Постановка проблеми

Забезпечення ефективного функціонування Державного бюро розслідувань залежить від багатьох чинників, які носять різноманітний характер. Втім, особливе місце серед таких факторів має те, наскільки ефективно та якісно будуть виконувати свої завдання та функції керівники територіальних управлінь даного відомства. При цьому варто відзначити, що завдання та функції є визначальними компонентами адміністративно-правового статусу будь-якого суб'єкта, якого наділено владними повноваженнями. Вказані категорії зумовлюють той обсяг повноважень та компетенції, який є необхідним для їх виконання. А відтак, визначення останніх має важливе теоретичне та практичне значення.

Стан дослідження

Окремі проблемні аспекти, пов'язані із діяльністю керівників територіальних управ-

лінь Державних бюро розслідувань, у своїх наукових працях розглядали: Є.І. Білокур, Ю.В. Гаруст, І.М. Коросташова, Т.М. Кравцова, І.С. Кравчено, А.М. Куліш, А.В. Лаптева, В.І. Мельник, М.А. Хлистік, С.С. Шоптенко та багато інших. Втім, незважаючи на суттєвий теоретичний доробок, в юридичній літературі відсутні комплексні дослідження, присвячені характеристиці завдань та функцій керівника територіального управління Державного бюро розслідувань.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, щоб надати характеристику завданням та функціям керівника територіального управління Державного бюро розслідувань. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні питання: розкрити етимологію понять «завдання» та «функція»; здійснити аналіз норм чинного законодавства, на основі чого виділити ключові завдання та функцію керівника територіального управління ДБР.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає у тому, що в роботі дістав подальшого розвитку теоретичних підхід щодо узагальнення завдань та функцій керівника територіального управління Державного бюро розслідувань.

Виклад основного матеріалу

У загально семантичному розумінні категорія «завдання» тлумачиться як наперед визначений, запланований для виконання

обсяг роботи, справа і т. ін.; мета, до якої прагнуть; те, що хочуть здійснити [1, с.40]. Завдання – це певні цілі, які визначають спрямування діяльності керівника. Доцільно зазначити, що завдання керівника підкреслюють його особливе місце в керованій ним організації та підвищену відповідальність за результати їх досягнення.

В літературі керівника характеризують, як ключову ланку в кадровій системі, який досягає поставленої мети завдяки тому, що доповнює свої фізичні та інтелектуальні сили силами підлеглих і цілеспрямовано їх використовує на виконання поставлених завдань. Діяльність керівника державного органу влади сьогодні є багатофункціональною. Вона об'єднує роботу з визначення основних цілей управління, а також способів їх досягнення та головних напрямів розвитку державного органу влади. Ця діяльність пов'язана з впливом на підлеглих, виконанням конкретних управлінських функцій щодо підлеглих і органу державної влади в цілому, відповідальністю перед вищими органами за виконання визначених функцій і завдань. Вплив керівника на підлеглих має на меті мотивацію останніх у дотриманні службової поведінки, яка відповідала б вимогам державного органу влади та статусу державного службовця [2].

Вагомість керівника для роботи очолюваного ним органу (структурного підрозділу) зумовлює й наявність спеціальних вимог, які зазвичай є вищими ніж ті, які пред'являються до інших співробітників. Закон України «Про Державне бюро розслідувань» окреслює низку вимог щодо обрання особи на посаду керівника територіального управління зокрема: громадянство України, вища юридична освіта; стаж роботи в галузі права не менше семи років (після здобуття вищої освіти); досвід роботи на керівних посадах не менше трьох років; вільне володіння державною мовою. Не може бути призначена на посаду директора територіального управління Державного бюро розслідувань особа, яка підпадає під обмеження визначені в Законі України «Про Державне бюро розслідувань» [3]. Названі вимоги говорять про підвищену відповідальність особи, що обійматиме розглядувану посаду.

Головним завданням діяльності керівника вважається створення чітко спрямованої діяльності об'єкта управління (колективу) задля вирішення поставлених задач. Кінцевим результатом управлінської діяльності є управлінські рішення та практичні дії, необхідні для функціонування організації в необхідному режимі, оскільки сфера управлінського впливу поширюється на всі елементи її діяльності через канали (членів) організації. Якщо у загальному вигляді охарактеризувати сутність управлінської діяльності, то вона полягає у впливі на об'єкт (процес) через прийняття управлінських рішень та їх реалізацію [4, с.145].

Доцільно зазначити, що Закон України «Про Державне бюро розслідувань» прямо не визначає коло тих завдань, які безпосередньо стоять перед керівником територіального управління. Разом із цим до першочергової дії новопризначеного керівника названий закон відносить підготовку річної програми діяльності територіального управління ДБР, яка має бути створена не пізніше 30 днів з дня призначення на посаду [3]. Встановлені й вимоги щодо її змісту, програма повинна містити серед іншого: «1) завдання, які необхідно виконати; 2) обсяг і послідовність реалізації завдань територіального управління Державного бюро розслідувань; 3) заходи співпраці з громадськістю; 4) пріоритети роботи; 5) критерії виконання/невиконання визначених завдань і пріоритетів». Наступна річна програма приймається не пізніше 30 днів до дня завершення дії попередньої річної програми. Одночасно із річною програмою діяльності територіального управління ДБР його директор готує звіт про діяльність територіального управління Державного бюро розслідувань [3].

Таким чином, завдання керівника територіального управління ДБР можна окреслити як певні обумовлені даною посадою законодавчо визначені результати діяльності, досягнення яких має призвести до ефективної роботи всіх працівників очолюваного ним територіального управління, як підсумкової мети діяльності останнього, а саме: запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування кола кримінальних правопорушень, віднесених до компетенції ДБР.

Доцільно зазначити, що безпосередній перелік задач керівника територіального управління не виокремлюється законодавцем. Такі завдання можна виділити зі змісту програм і звітів, які він має щорічно готувати. Отже, до ключових завдань керівника територіального управління ДБР найбільш доцільно віднести: 1) забезпечення належної фіксації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, а також їх розкриття та розслідування (дотримання законодавства щодо провадження оперативно-розшукової та слідчої діяльності); 2) подолання наслідків вчинення кримінальних правопорушень, підслідних територіальному управлінню, шляхом притягнення винних до відповідальності та повернення незаконно здобутих коштів при їх вчиненні; 3) створення умов для належної та ефективної взаємодії з необхідними для виконання цілей діяльності управління суб'єктами; 4) забезпечення міжнародного та громадського співробітництва; 5) підтримка працівниками необхідного рівня професійної майстерності та додержання службової дисципліни; 6) раціональне використання фінансово-матеріальних ресурсів територіального управління тощо.

Вказані вище завдання обумовлюють перелік та сутність функцій здійснення відповідної діяльності. Тлумачний словник визначає функцію як явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін; робота когось, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось [5, с. 653]. Таким чином, в основі функцій керівника територіального управління ДБР полягають напрямки діяльності, які він реалізовує. І.С. Кравченко зазначає, що функція – це діяльність, обов'язок, робота. Функція управління – це специфічний вид управлінської діяльності, що виокремився в процесі поділу управлінської праці і спрямований на досягнення поставленої мети. Функція управління – це сутність управлінських відносин в дії. Функції управління, з одного боку, висловлюють утримання управлінського впливу на об'єкт управління, сутність управлінських відносин, а з іншого – визначають структуру, методи, інформацію, техніку і кадри, необхідні для процесу управління [6, с.19].

Таким чином, функції, у загальному розумінні, – це прояв діяльності певного суб'єкта, яка обумовлюється його роллю у тих чи інших відносинах. До основних характерних рис функцій управління, зокрема й керівників територіальних управлінь ДБР, можна віднести те, що вони: 1) здійснюються спеціально уповноваженими суб'єктами; 2) обумовлені завданнями цих суб'єктів; 3) мають цілеспрямований характер; 4) складають зміст діяльності; 5) реалізуються через визначені законодавством форми та методи; 6) властивістю діяльності, що віднесена то тієї чи іншої функції, є односторонність; 7) функції спрямовані на задоволення тих потреб об'єкта управлінської діяльності, які є необхідними для його належної роботи; 8) реалізуються через конкретні правовідносини.

Вся сукупність функцій, яка використовується в управлінській діяльності не є одноманітними. В правовій літературі висловлюються різноманітні підходи до класифікації таких функцій. Так, І.С. Кравченко зазначає, що функції управління можна класифікувати за їх загальним значенням, виділивши функції цільові та організаційні. Призначення цільових функцій полягає в наданні певної спрямованості до мети (цілі) розвитку системи, котра може охоплювати суспільство чи галузь, регіон, установи тощо. Оскільки сутність управління полягає в досягненні мети, то цільові функції є не тільки необхідним, але й вирішальним моментом управлінської діяльності. Цілі-ідеали, стратегічні й найближчі цілі знаходять своє втілення на початкових етапах управлінського процесу в цільових функціях – прогнозуванні й плануванні. Для виконання заходів, передбачених плануванням, і досягнення бажаного стану об'єкта управління необхідно здійснити ряд організаційних функцій. Організаційні функції можна поділити на такі: загально-організаційна функція (функція управління); функція матеріально-технічного забезпечення; функція економіко-фінансового розвитку; функція обліку і контролю; функція політико-правового забезпечення; функція духовно-ідеологічного забезпечення; функцію мотивації [6, с. 20-21].

Є.І. Білокур окрім загальних та спеціальних функцій також виокремлює й допоміжні. Авторка наголошує, що допоміжні функції найчастіше виокремлюються, виходячи з потреб обслуговування процесів здійснення загальних і спеціальних функцій та створення необхідних умов для нормальної діяльності керуючих суб'єктів. За критерієм забезпечення потреб допоміжні функції класифікують за такими групами: а) у цілепокладаючій організації – прогнозування, стратегічне та поточне планування; б) у необхідних ресурсах – фінансування, матеріально-технічне постачання, транспортне обслуговування, стимулювання, трудові ресурси, кадрове забезпечення; в) в упорядкованості, погодженості в діях – керування, координація, організація, контроль тощо; г) у постійному удосконаленні самої системи управління – організація, діагностування, проектування, організаційний розвиток тощо [7, с. 60-61].

Перелічені підходи до класифікації функцій можуть бути застосовані до визначення видів функцій керівника територіального управління ДБР. Отже, можна виділити загальні функції, які властиві йому, як суб'єкту здійснення управління: планування, прогнозування, кадрові, координаційні, документальні, інформаційно-аналітичні, фінансово-матеріальні та інші. Спеціальні функції обумовлені специфікою правоохоронної діяльності, яку реалізує підконтрольне йому територіальне управління.

Розглянемо специфіку реалізації окремих функцій керівника територіального управління ДБР. В літературі до основних функцій відносять аналітичну функцію або інформаційно-аналітичну. Аналітична функція спрямована на аналіз управлінської інформації, визначення проблем, встановлення закономірностей і тенденцій розвитку окремих явищ, на встановлення причинно-наслідкових зв'язків, об'єктивну оцінку ситуації, складання прогнозу та моделювання майбутнього. Різні види (оперативний, тематичний, комплексний, підсумковий; морфологічний, структурний, функціональний, генетичний) та методи (теоретичні, інформаційно-констатуючі, рейтингові, продуктивні) аналітичної діяльності дозволяють всебічно вивчати всі компоненти системи керованого об'єкту

[8, с.13]. Аналітичну функцію керівник реалізує на підставі ознайомлення та вивчення діяльності кожного окремого структурного підрозділу, що входить до складу територіального управління. Аналізу підлягає інформація про результати діяльності, кількість зареєстрованих заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, результативність діяльності оперативно-розшукових та слідчих відділів, хід проведення підвищення кваліфікації працівників тощо.

Аналітична функція дозволяє обґрунтувати доцільність і ефективність використовуваних прийомів і способів роботи, виявити позитивні та негативні фактори та визначити тенденції діяльності керованого об'єкта [9]. Безпосередньо з аналітичною пов'язана функція планування та прогнозування. Планування – це функція управління, сутність якої полягає у визначенні перспектив, цілей та шляхів їх досягнення. Умовну модель функції позначають як ланцюг: проблема (тема) – мета – завдання – комплекс заходів – прогнозовані результати [8, с.13].

Сутність організаційної функції управління полягає у визначенні місця і ролі кожного члена колективу в досягненні поставлених цілей та реалізації планів. Ця функція визначає суттєві зв'язки між людьми, завданнями та роботою; вона дозволяє інтегрувати та координувати всі наявні ресурси (час, кадри, матеріально-технічні, фінансові) [8, с.13]. Організаційна функція тісно пов'язана з виконанням керівником територіального управління кадрових, представницьких та інших спеціальних функцій.

Функція координування є видом діяльності щодо узгодження й упорядкування зусиль, об'єднаних загальною метою і спільною діяльністю людей у виробничо-господарських організаціях, учасників виконання того або іншого завдання. Координація забезпечує взаємодію різних частин організації на користь виконання завдань, що стоять перед нею. Координація конкретно визначає, хто, що і коли робить, з ким і як взаємодіє, в якому порядку передає власні результати праці іншим учасникам діяльності і користується їх результатами. Основні пріоритети координації – узгодження, збалансованість, рівновага, страхування, резервування, керов-

ваність. Координація здійснюється за допомогою організаційних структур, а також за допомогою створення робочих груп, інформаційних систем, призначення координатора [10, с.257]. Координування проявляється у тому числі через організації взаємодії та співробітництва з правоохоронних питань.

Контрольна функція управління забезпечує моніторинг досягнення цілей. Сучасне тлумачення функції пов'язане із порівнянням стандартів, норм, планів та реального стану явища. Контроль має втратити свою авторитарно-бюрократичну сутність. Він має набути нового забарвлення: гуманістичний характер, оптимістичність, навчально-методична спрямованість, гласність та інформаційна достатність [8, с.13]. Доцільно вказати, що авторитарна сутність контролю в діяльності керівника територіального управління ДБР обумовлена сферою його застосування.

Т.М. Кравцова контроль поділяє на такі стадії: 1) перевірка відповідності фактично вчинюваних дій запланованим на стадії планування та виявлення недоліків; 2) оцінка недоліків на предмет можливості їх впливу на подальшу діяльність органів державного управління; 3) розроблення пропозицій, рекомендацій та заходів для виправлення виявлених недоліків. Здійснення контролю на кінцевих етапах управлінської діяльності свідчить, що він є інтегруючим засобом щодо дотримання і виконання поставленої мети і завдань перед управлінням і про відповідність йому всіх інших функцій [11, с.526].

Висновки

З огляду на зазначене вище, функції керівника – це обумовлені його завданнями напрямки діяльності, спрямовані на задоволення тих потреб територіального управління ДБР, які є необхідними для його належної роботи. Функції змістовно проявляються при реалізації визначеної законодавством компетенції та повноважень керівника. До загально-управлінських функцій, які набувають специфічного змісту в діяльності розглядуваних керівників, слід віднести: представницьку, матеріально-забезпечувальну, організаційну, кадрову, дисциплінарну та інші

Таким чином, проведене наукове дослідження дає змогу дійти до висновку, що саме

окреслений вище перелік завдань та функцій найбільш змістовно та повно розкриває сутність, зміст та призначення діяльності керівника територіального управління Державного бюро розслідувань. Разом із тим, як недолік, слід відзначити той факт, що ані завдання, ані функції керівника управління не віднайшли свого законодавчого закріплення, а відтак, дана прогалина потребує усунення шляхом внесення змін та доповнень до діючого законодавства.

Література

1. Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1970 – 1980. Т. 3 : 3 / ред. тому: Г. М. Гнатюк, Т. К. Черторизька. 1972. 744 с.
2. Стельмащук Л. С. Роль, завдання та функції керівника у посиленні відкритості державного органу влади. Державне управління: удосконалення та розвиток. № 9. 2015. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=886>
3. Про Державне бюро розслідувань. Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>
4. Саміло А. В., Мулько О. Г., Купчак М. Я., Яковчук Р. С. Теоретичні основи менеджменту в органах і підрозділах цивільного захисту. Modern economics. 2018. № 11. С. 140-147.
5. Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1970 – 1980. Т. 10 : Т-Ф / ред. тому: А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк. 1979. 658 с.
6. Кравченко І. С. Основи управління в Національній поліції : навч. посіб. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 212 с.
7. Білокур Є.І. Функції державного управління: поняття, особливості, правове регулювання. Дис канд юрид наук. 12.00.07. Одеса. 2015. 194 с.
8. Мартинець Л. А. Управлінська діяльність керівника навчального закладу : [навч. посібн.]. Вінниця. 2018. 196 с.

АНОТАЦІЯ

Аргументовано, що безпосередній перелік задач керівника територіального управління не виокремлюється законодавцем. Такі завдання можна виділити зі змісту програм і звітів, які він має щорічно готувати. До ключових завдань керівника територіального управління ДБР віднесено наступні: 1) забезпечення належної фіксації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, а також їх розкриття та розслідування (дотримання законодавства щодо провадження оперативно-розшукової та слідчої діяльності); 2) подолання наслідків вчинення кримінальних правопорушень, підслідних територіальному управлінню, шляхом притягнення винних до відповідальності та повернення незаконно здобутих коштів при їх вчиненні; 3) створення умов для належної та ефективної взаємодії з необхідними для виконання цілей діяльності управління суб'єктами; 4) забезпечення міжнародного та громадського співробітництва; 5) підтримка працівниками необхідного рівня професійної майстерності та додержання службової дисципліни; 6) раціональне використання фінансово-матеріальних ресурсів територіального управління тощо.

Визначено, що функції керівника – це обумовлені його завданнями напрямки діяльності, спрямовані на задоволення тих потреб територіального управління ДБР, які є необхідними для його належної роботи. Функції змістовно проявляються при реалізації визначеної законодавством компетенції та повноважень керівника. До загально-управлінських функцій, які набувають специфічного змісту в діяльності розглядуваних керівників, запропоновано віднести: представницьку, матеріально-забезпечувальну, організаційну, кадрову, дисциплінарну та інші

Ключові слова: завдання, функції, керівник, територіальне управління, Державне бюро розслідувань.

SUMMARY

It is argued that the direct list of tasks of the head of the territorial administration is not singled out by the legislator. Such tasks can be distinguished from the content of the programs and reports that he must prepare annually. The following are the key tasks of the head of the territorial department of the SBI: 1) ensuring the proper recording of statements and reports about criminal offenses, as well as their disclosure and investigation (observance of the legislation on the conduct of operational, investigative and investigative activities); 2) overcoming the consequences of committing criminal offenses subject to investigation by the territorial administration, by bringing the guilty to responsibility and returning the illegally obtained funds when they were committed; 3) creation of conditions for proper and effective interaction with entities necessary to fulfill the goals of management activities; 4) ensuring international and public cooperation; 5) support by employees of the required level of professional skill and compliance with official discipline; 6) rational use of financial and material resources of territorial management, etc.

It was determined that the manager's functions are the areas of activity determined by his tasks, aimed at meeting the needs of the territorial management of the SBI, which are necessary for his proper work. The functions are meaningfully manifested in the implementation of the competence and powers of the manager defined by the law. It is proposed to include general management functions that acquire a specific meaning in the activities of the managers in question: representative, material and support, organizational, personnel, disciplinary and other

Key words: tasks, functions, head, territorial administration, State Bureau of Investigation

9. Вікарчук О. І. Функції освітнього менеджменту як інструмент інноваційної педагогічної діяльності. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/7753/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%B2%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20.pdf>

10. Громова О.Є. Роль координаційної функції в процесі управління організацією. Економіка і суспільство. Вип. 7. 2016. С. 256-259

11. Кравцова Т. М., Калініченко Г. В. Дослідження видів функцій державного управління та їх значення у процесі державно-управлінської діяльності. Форум права. 2011. № 1. С. 522–527. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11ktmdud.pdf>